

Taalterreur

Jezus Christus wordt door de Joodse priesters voor Pilatus geleid. Zij beschuldigen hem van godslastering. Pilatus, die ook niet zo goed weet wat hij met dit gevalletje aan moet, vraagt hem 'ben jij de koning der Joden, afstammeling van David?'. 'Jij zegt het', antwoord Jezus koeltjes. Hij is sowieso niet zo spraakzaam die dag. Anders nooit om een mooi verhaal verlegen, weet Jezus: soms kun je beter je mond houden. Zwijgen. Een gave die tegenwoordig nog maar weinig bewondering oogst. Iedereen heeft altijd wel een mening. Op televisie, ooit bedoeld om beelden over te brengen, zie je alleen nog praatprogramma's, zodat het weer net radio is. Op de radio hoor je ook vooral woorden, maar dan op een melodietje, dat heet popmuziek. En op de andere zenders: nog meer prietpraat of het nieuws.

Muziek met gezongen teksten, dat heb ik dus altijd heel erg raar gevonden. Waarom zou je dat doen? Een combinatie van tonen kan onmiddellijk en zonder nadere uitleg een emotie oproepen. Een dissonant aan het einde van een melodie laat een vier maanden oude foetus in de baarmoeder al kronkelen of wegdraaien (jazzliefhebber of niet, denk ik). Een enkel akkoord is bij ons vaak al voldoende voor

een up of down gevoel, een serie van drie akkoorden vertelt al snel een heel levensverhaal. Muziek is daarmee de enige echt abstracte kunstvorm, die het heel goed zonder taal kan stellen. Waarom in Godsnaam daar doorheen gaan zingen met slappe gedichtjes over verloren vriendjes of wereldvrede. Helemaal idioot is natuurlijk rap. De muziek gereduceerd tot WC geluiden, en de teksten meestal ook op dat niveau.

Bekend is natuurlijk de verhoogde melkopbrengst bij koeien die de hele dag Mozart horen. Dat werkt ook bij mensen. Chris Olivers en Sander Nieuwenhuis lieten proefpersonen een stroom van elkaar snel opvolgende letters zien. Ze moesten telkens op een knop drukken als er een X of een A te zien was. Dan treedt een verschijnsel op dat de 'attentional blink' wordt genoemd: als ze net een X of A hebben gezien, missen ze vaak een X of A die daar kort op volgt. Alle aandacht wordt opgeslokt door de geziene letter, en een volgende wordt daardoor niet opgemerkt. Maar het opmerkelijke was: als er tegelijkertijd een muziekje te horen was, dan werden de tweede letters wél opgemerkt. De muziek leidt dus niet af, maar zorgt er juist voor dat mensen méér tegelijkertijd kunnen waarnemen. Tegen mensen zeggen dat ze het beter moeten doen haalt daarintegen niks uit, of maakt de attentional blink zelfs erger.

Ook op tentoonstellingen voor beeldende kunst ben je niet meer veilig voor het woord. Je kunt geen museum bezoeken of je krijgt wel een folder of boekje in je hand geduwd waar alles eventjes haarfijn wordt uitgelegd. Of je wordt geacht met een koptelefoon op je hoofd langs alle schilderijen te gaan lopen. Zo wordt de beeldende kunst gereduceerd tot een verhaal met plaatjes. Dat lijkt me niet de bedoeling. Aan het einde van de 19e eeuw probeerde de beeldende kunst zich definitief te bevrijden van het woord. Geen schilderijen over bijbelse verhalen meer, maar impressies van licht en sfeer, die zich niet lieten vangen in taal. Heerlijk om naar te kijken, en vooral niet bij na te denken. Het beste kunstboek heeft alleen plaatjes. Helaas zijn we weer helemaal terug bij af. Een modern kunstwerk kan niet meer zonder de 'uitleg' van de kunstenaar, of is alleen nog maar uitleg: de conceptuele kunst.

Je zou denken van niet, maar nog moeilijker dan het overbrengen van een plaatje is het overbrengen van een abstract idee. De oude Grieken wisten dat al, en hadden daar dan ook iets heel slims op gevonden: Wiskunde. In feite ook een taal, maar dan een die het mogelijk maakt om met een handvol symbolen net zo makkelijk iets banaals als de stelling van Pythagoras over te brengen als de fantas-

tische ideeën van Einstein te vangen. Jammer dat die taal nooit echt is aangeslagen. Vergeleken met wiskunde is zelfs Esperanto een groot succes. Ja ik weet wel, wiskunde krijgen kinderen op de middelbare school. Maar in een wiskundeboek staan tegenwoordig meer woorden dan symbolen. Dat is omdat veel mensen op de een of andere manier de stukken brein missen die nodig zijn om wiskunde als een echte op zich zelf staande taal te leren. En de gedachte is dan dat door formules en symbolen te koppelen aan prietpraat over stukken taart of over Kees die in drie uur naar Ahmed rijdt (het moet ook altijd politiek correct) leerlingen de wiskunde beter gaan begrijpen. Dat zou kunnen, alleen wel jammer dat het handje vol leerlingen dat eventueel wel over een talent voor deze taal beschikt hopeeloos verloren gaat in deze woordenbrij.

Hoe meer er wordt gepraat, hoe minder er eigenlijk wordt gezegd. Iedereen die wel eens een politicus van dichtbij heeft gezien weet wat ik bedoel. Hoe veel kun je dan eigenlijk zeggen zonder woorden. In Mel Gibson's film the Passion of the Christ wordt de lijdensweg van de zwijgzame Jezus naar Golgotha heel erg beeldend verhaald. Het bloed vliegt je om de oren. Ik had er al het nodige over gelezen en gehoord. Maar pas bij het zien ervan dringt het echt tot je door. Wat heeft deze man geleden om de zonden van de mensheid op zich te nemen. Nooit was ik zo ontroerd. Ik werd er serieus bijna gelovig van. Dat was geen dominee nog gelukt.

